

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ РИНКУ ТА ЕКОНОМІКО–ЕКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НАН
УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І.МЕЧНИКОВА
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА
МАКАРОВА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО–МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО–ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЮБЛІНСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» (ПОЛЬЩА)
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ІNTAMT (ФРН)
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ІМЕНІ І.П. ПРОДІУСА
ЕКОНОМІЧНИЙ НАУКОВИЙ ПОРТАЛ ОНПУ

МАТЕРІАЛИ ІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО–ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
«СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В КООРДИНАТАХ
ПАРАДИГМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ»

Харічкову Сергію Костянтиновичу присвячується

Дніпро
«Середняк Т.К.»
2020

ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ ЗА ДОХОДАМИ

О.Г. Волкова, кандидат економічних наук, доцент
Одеський національний економічний університет
(м. Одеса, Україна)

Ключовим питанням виконання місцевих бюджетів є проблема формування їх доходів, адже за рахунок фінансових ресурсів, зібраних під час виконання їх бюджетів фінансуються основні потреби місцевих громад. Аналіз стану формування доходів місцевих бюджетів України в умовах поглиблення фінансової децентралізації, запровадженої з 2015 року та визначення чинників впливу на визначені тенденції, залишається актуальним.

Актуальність обраної проблематики дослідження підтверджується зростанням кількості фінансових аудитів місцевих бюджетів, які проводяться органами фінансового контролю України та іншими експертами в цій сфері [1,4,6]. Разом з тим, посилення ролі місцевих бюджетів України в перерозподільчих процесах держави на фоні високої волатильності економічного середовища, потребують постійного моніторингу стану виконання місцевих бюджетів України. З цього приводу метою нашого дослідження є аналіз виконання місцевих бюджетів України за доходами за останні п'ять років.

Як свідчать результати дослідження, місцеві бюджети в Україні нині формуються переважно не за рахунок міжбюджетних трансфертів, як це було до 2019 року, а за рахунок власних та закріплених джерел: у 2019 році надходжень міжбюджетних трансфертів з вищих бюджетів бюджету становлять 46,4% та податкові надходження (48,3%), а найменшу цільові фонди (0,1%). Щодо доходів від операцій з капіталом то їх частка складає 0,5%, для порівняння у 2010 році – 2,24%, основною причиною такого скорочення доходів стало, зокрема, зменшення надходжень коштів від відчуження майна.

Частка неподаткові надходження становлять 4,7% за 2019 рік, найбільшу складову у структурі неподаткових надходжень займають надходження бюджетних установ, але вона дедалі зменшується. Друге місце належить адміністративним зборам та платежам, питома вага яких, за підсумками 2019 року, продемонструвала тенденцію зростання (табл.1).

Таблиця 1 – Структура доходів місцевих бюджетів України за 2015– 2019 рр.,%

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
Податкові надходження	33,3	40,2	40,0	41,3	48,3
Неподаткові надходження	6,8	6,0	5,2	5,0	4,7
Доходи від операцій з капіталом	0,5	0,3	0,4	0,4	0,5
Цільові фонди	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1
Офіційні трансферти	59	53,4	54,3	53,2	46,4
Всього доходів	100	100	100	100	100

Основними чинниками, що зумовили зростання доходів місцевих бюджетів України за останні п'ять років є збільшення обсягів ВВП, зростанням розміру мінімальної заробітної плати, інфляція, трансфертна політики в бюджетній сфері, зміни в системі оподаткування, що формували відповідні ризики наповнення доходів місцевих бюджетів України [2, с.96].

Як вбачається з даних таблиці 2 [4] протягом аналізованого періоду заплановані дотації виконувалися у повному обсязі (за виключенням 2016 року), а власні доходи місцевих бюджетів – з перевищенням плану, разом з тим, субвенції виконуються лише частково – у 2019 році рівень виконання становив 94,5% від запланованого проти 98,6% у 2015 році.

Загалом, протягом аналізованого періоду фактичні показники за загальним обсягом доходи виконувалися до 2018 року з перевищенням плану, разом з тим, у 2018 році їх виконання відбулося на 99,6%, а у 2019 році – на 98,3%. В абсолютних показниках доходи місцевих бюджетів у 2018 році збільшилися на 12,0%, разом з тим з урахуванням індексу– дефлятора ВВП вони зменшилися на 2,9%. У 2019 році абсолютні показники загальних доходів місцевих бюджетів зменшилися відносно попереднього 2018 року.

Таблиця 2 – Рівень виконання основних складових доходів місцевих бюджетів України у період 2015–2019рр.

Рік	Показник	Доходи, всього	Доходи без трансфертів	дотації	субвенції
2015р.	План, млрд.грн	284,2	107,8	7,4	169,0
	Факт, млрд.грн	294,5	120,5	7,3	166,7
	Рівень виконання,%	103,6	110,5	101,4	98,6
2016р.	План, млрд.грн	351	154,5	6,9	189,8
	Факт, млрд.грн	366,1	170,6	6,8	188,6
	Рівень виконання,%	104,3	109,5	98,6	99,4
2017р.	План, млрд.грн	498,2	219,0	22,1	257,1
	Факт, млрд.грн	502,1	229,5	22,0	250,6
	Рівень виконання,%	100,8	104,6	100,5	97,5
2018р.	План, млрд.грн	564,9	260,2	25,2	279,5
	Факт, млрд.грн	562,4	263,5	25,2	273,8
	Рівень виконання,%	99,6	101,3	100	97,9
2019р.	План, млрд.грн	569,9	296	25,9	248,0
	Факт, млрд.грн	560,5	300,2	25,9	234,4
	Рівень виконання,%	98,3	101,4	100	94,5

Як вбачається з даних таблиці 3 [4] протягом аналізованого періоду фактичні показники за місцевими податками та зборами перевищували заплановані. Щодо загальних податкових надходжень, то починаючи з 2016 року спостерігається їх виконання, однак рівень їх виконання погіршився: у 2019 році показник становив 102,0% проти 104,7% у 2017 році.

Таблиця 3 – Рівень виконання податкових надходжень місцевих бюджетів України у період 2014–2019рр.

Рік	Показник	Податкові надходження	Місцеві податки та збори
2014р.	План, млрд.грн	94,6	7,9
	Факт, млрд.грн	87,3	8,1
	Рівень виконання,%	92,3	102,5
2015р.	План, млрд.грн	86,7	23,6
	Факт, млрд.грн	98,2	27,0
	Рівень виконання,%	113,3	114,4
2016р.	План, млрд.грн	131,8	37,6
	Факт, млрд.грн	146,9	42,3
	Рівень виконання,%	111,5	112,5
2017р.	План, млрд.грн	191,9	49,7
	Факт, млрд.грн	201,0	52,6
	Рівень виконання,%	104,7	105,8
2018р.	План, млрд.грн	229,8	58,9
	Факт, млрд.грн	232,5	61,0
	Рівень виконання,%	101,2	103,6
2019р.	План, млрд.грн	265,3	70,7
	Факт, млрд.грн	270,5	73,6
	Рівень виконання,%	102,0	104,1

Відмітимо, що перевиконання показників місцевих податків та зборів не є результатом ефективної роботи фіскальних органів, адже планові показники занижуються на стадії затвердження місцевих бюджетів: «хаотичність та безсистемність планування окремих видів доходів бюджету: на початок року плануються надходження в менших обсягах, протягом року вони уточнюються в сторону збільшення та за результатами року все одно перевиконуються. За досліджуваними громадами були випадки, коли фактичне виконання окремих статей становило більше 300% до початкового плану. Перевиконання дохідної частини бюджету досягається за рахунок штучного заниження планових показників дохідної частини та неврахування при плануванні всіх видів

надходжень. Наприклад, при складанні проекту бюджету надходження ПДФО, рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів, податку на землю, збору за надання адміністративних послуг, планувалися в розмірах, які є нижчими за фактичні надходження попереднього року, не враховувалася орендна плата» [1].

Аналіз структури доходної частини місцевих бюджетів України свідчить про те, що доходи місцевих бюджетів у своїй більшості не диверсифіковані, основну частку податкових доходів місцевих бюджетів становить лише один вид надходжень – податок на доходи фізичних осіб, частка якого за останні п’ять років зросла з 55,9% у 2015 році до 61,2% у 2019 році (табл.4) [4].

Таблиця 4 – Структура податкових доходів місцевих бюджетів України у період 2015– 2019рр.%

Вид податку	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.
податок на доходи фізичних осіб	55,9	53,8	55,0	59,4	61,2
акцизний податок	7,7	7,9	6,6	5,9	5,1
земельний податок та орендна плата	15,2	9,5	13,1	11,7	12,2
Єдиний податок	11,2	11,7	11,6	12,7	13,4
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	0,7	1,0	1,2	1,5	1,8
Інші місцеві збори	9,3	16,1	12,5	8,8	6,3
Всього	100	100	100	100	100

Зростання надходжень за податком на доходи фізичних осіб зумовлено зростанням середньомісячної заробітної плати в Україні на 18%. Разом з тим, слід відмітити про зростання обсягів заборгованості за виплати заробітної плати, зокрема, цей показник у 2019 році є найбільший із 2009 року (рис.1) [17].

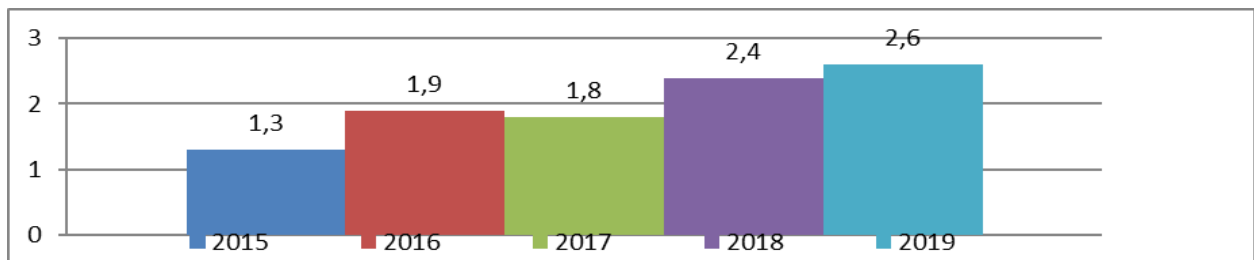

Рисунок 1 – Обсяг простроченої заборгованості з виплати заробітної плати у період 2015– 2019рр., млрд.грн

Контрольні заходи органи фінансового контролю України свідчать про невикористання місцевими органами влади фіскального потенціалу місцевих податків та зборів у повному обсязі (рис.2) [2, 5,6].

Аналіз Звітів фінансових аудитів місцевих бюджетів України у період 2016– 2019рр. Державної аудиторської служби України дав змогу встановити типові проблеми в управлінні публічними фінансами в об’єднаних територіальних громадах [6]:

- неефективне управління земельними ресурсами громади, а саме: відсутність в громадах належного обліку земель щодо власників/ користувачів, цільового призначення, видів діяльності; застаріла нормативна грошова оцінка земель; невикористання наявних земель; відсутність контролю за договорами оренди землі ; не проведення перегляду умов договорів оренди землі;

- неефективне управління комунальним майном: комунальне майно не здається в оренду і не виставляється на продаж;

- неефективне управління доходами бюджету громади, а саме: встановлення низьких ставок земельного податку та орендної плати; допущення заборгованості зі сплати земельного податку та орендної плати за землю; неповна реалізація фіскального потенціалу податку на майно, відмінного від земельної ділянки, з причини відсутності доступу до Державного реєстру речових прав; втрати надходжень по податку на доходи фізичних осіб, що зумовлено неофіційною зайнятістю; сплатою податку за місцем фактичного знаходження суб’єктів господарювання, які є підрозділами інших підприємств і провадять діяльність на території об’єднаної територіальної громади;

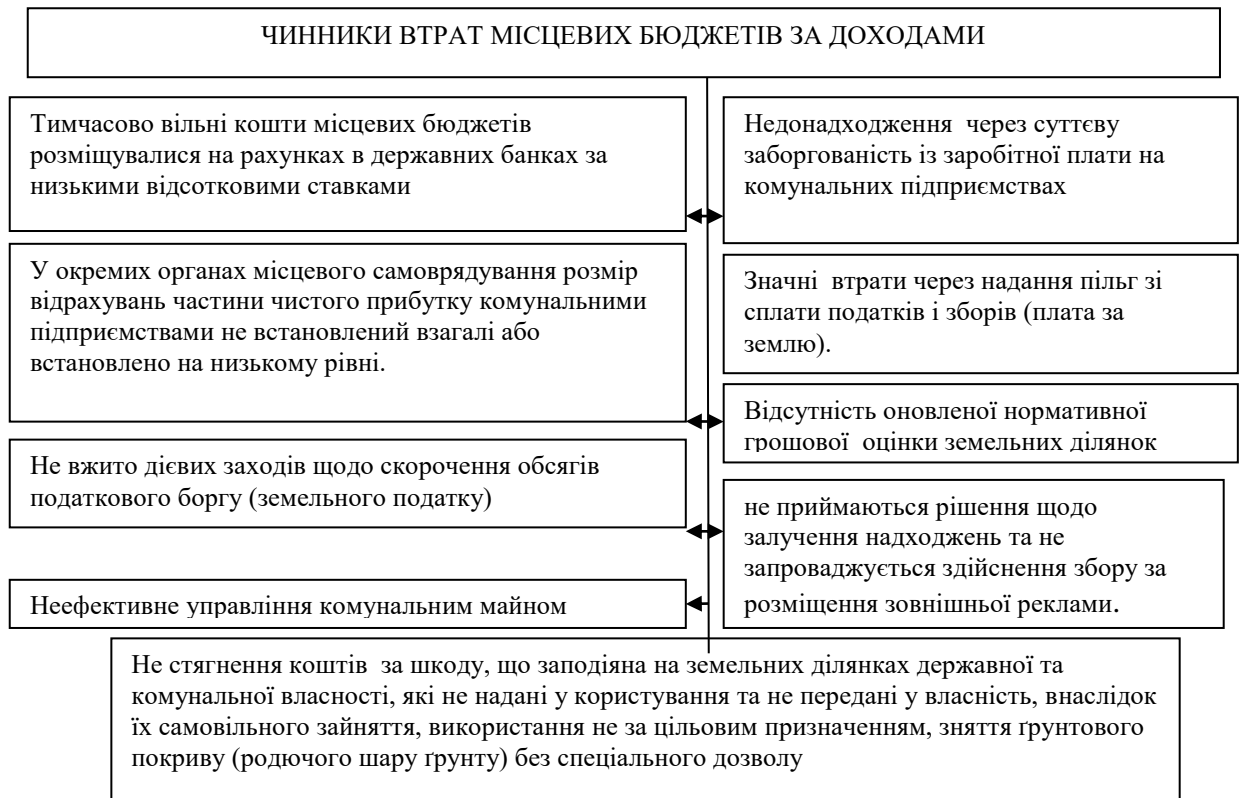

Рисунок 2 – Чинники втрат місцевих бюджетів України за доходами

– неефективне управління видатками бюджету, а саме: постійне дотування збиткових комунальних підприємств; нераціональні витрати у зв'язку з не оптимізованою мережею закладів освіти і культури, утримання закладів зі значним недовикористанням їх потужностей; недостатній обсяг бюджетного фінансування закладів соціальної сфери; неможливість з різних причин освоїти кошти міжбюджетних трансфертів, що призводить до необхідності їх повернення до державного бюджету.

Вище перелічені проблеми в організації виконання місцевих бюджетів України за доходами свідчать про необхідність подальшого моніторингу процесу формування доходів місцевими бюджетами та запровадження заходів недопущення втрат дохідної частини місцевих бюджетів України, посилення ефективності роботи як фіскальних органів держави, так і фінансових служб місцевих органів влади в цій сфері.

Список використаних джерел :

1. Аналіз фінансового управління у 50 ОТГ від програми DOBRE (USAID). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://voxukraine.org/uk/prihovaniy-klondajk-yak-rozkriti-potensial-byudzhety-ob-yednanih-teritorialnih-gromad/#_ftn2
2. Волкова О.Г. Проблемні питання фінансового забезпечення місцевих бюджетів: окремі аспекти/ О.Г. Волкова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. –2019. – № 35. – С.130– 136
3. Державний фінансовий аудит об'єднаних територіальних громад: ключові проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/520/12.2019_2.pdf
4. Державна казначейська служба України . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>
5. Звіт Рахункової палати за 2019 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/2019/ZVIT_RP_2019.pdf
6. Звіт про результати діяльності Державної аудиторської служби України, її міжрегіональних територіальних органів за 2019 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/146947>